

**EKONOMSKA ANALIZA NOVČANE KAZNE U KAZNENOM
ZAKONODAVSTVU: STATISTIČKI POKAZATELJI U FBIH I
USTAVNOPRAVNA OCJENA INSTITUTA ZAMJENE U RS**

DOI: 10.70329/2744-2403.2026.6.11.8

Pregledni naučni rad

Čuljević Ilda, MA iur.

Gurda Ena, MA iur.

Sažetak

Popularno, ali i ključno pitanje među građanstvom je da li postoji ikakva poveznica između ekonomije i prava? Također se među pravnicima postavlja još jedno pitanje, a to je zašto ekonomisti pokušavaju zadirati u polje prava? Da bi se shvatio značaj ekonomske analize prava, potrebno je temeljito i studiozno proučavati naprijed navedenu disciplinu, koja je od krucijalnog značaja kako ekonomistima, tako i pravnicima. Ekonomska analiza prava svoje začetke temelji prije XX stoljeća prošlog vijeka, te prema Kaplowu i Shawellu pokušava odgovoriti na dva krucijalna pitanja o pravnim normama. Za potrebe izrade ovog istraživačkog rada pristupljeno je ekonomskoj analizi novčane kazne u krivičnom pravu. Novčana kazna u krivičnom pravu je jedna od tri vrste kazni koje predviđa krivično zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine (generalno možemo reći da novčanu kaznu predviđa krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, ali se u ovom radu konkretno bavimo zakonodavstvom Federacije Bosne i Hercegovine, kao i analizom izrečenih novčanih kazni u periodu od 2020. godine do 2023. godine u svih 10 kantona), te je jedina imovinska kazna koju predviđa zakonodavstvo.

Ključne riječi: ekonomija, parvo, novčana kazna, zakonodavstvo

UVOD

Sa aspekta ekonomske analize prava, zanimljiv je, ali u posljednje vrijeme i prečesto upotrebljavan institut krivičnog prava - mogućnost zamjene kazne zatvora novčanom kaznom (propisano krivičnim zakonodavstvom u BiH) ukoliko je osuđenom licu izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine, a na zahtjev osuđenog lica, budući da se na taj način osiguravaju dodatna sredstva u budžetu i smanjuje se preopterećenost u kazneno-popravnim domovima, dok se sa aspekta prava postavlja pitanje efikasnosti zamjene kazne zatvora novčanom kaznom, s obzirom da postoji veća mogućnost za recidivizmom jer se upravo zamjenom kazne zatvora za novčanu kaznu ne ostvaruje svrha kažnjavanja, niti generalna niti specijalna prevencija. Naprijed navedeno je bitno iz razloga što ekonomisti sankcije tretiraju kao cijene, pa je pretpostavka da će se stanovništvo društveno prihvatljivo ponašati i da neće ulaziti u "sive zone", dakle da neće činiti krivična djela koja povlače za sobom sankcije, a budžet će biti uvećan.

U obradi ove teme korištene su slijedeće metode:

- Dogmatsko-normativna metoda kojom se prikazuje normativni okvir kojim se uređuje novčana kazna kao jedna od tri vrste kazni koje predviđa krivično zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine.
- Historijska metoda kojom se analizira nastanak i razvoj ekonomske analize prava od njenih začetaka.
- Meta analiza skupnih podataka koja je korištena za analizu stanja u praksi u pogledu izrečenih novčanih kazni u Federaciji Bosne i Hercegovine i svih 10 kantona u sklopu Federacije Bosne i Hercegovine za period od 2020. godine do 2023. godine.

Istraživačka pitanja na koja se nastojalo dati odgovor su:

1. Na koji način su povezani ekonomija i pravo?
2. Šta se pokušava ostvariti pravom?
3. Koji je zakonski okvir novčane kazne?
4. Na koji način utječe izricanje novčane kazne na osuđena lica za krivična djela u kontekstu ekonomske analize prava?
5. Da li se postiže svrha kažnjavanja izricanjem novčanih kazni u Federaciji Bosne i Hercegovine?
6. Da li sa stanovišta ekonomske analize prava treba izricati više novčanih kazni nego što je trenutno aktuelno stanje u Federaciji Bosne i Hercegovine?
7. Koja je svrha izricanja novčanih kazni sa stanovišta ekonomske analize prava?
8. Da li postoji diskriminacija u kontekstu finansijskih mogućnosti osuđenih lica kod zamjene kazne zatvora novčanom kaznom?

Rad se sastoji od tri dijela. U prvom dijelu rada se obrađuje pojam ekonomske analize prava, kao i kratki historijski osvrt na razvoj ekonomske analize prava. U drugom dijelu rada se obrađuje institut novčane kazne u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine sa posebnim akcentom na pozitivno zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine. U trećem dijelu rada se obrađuje ekonomska analiza novčane kazne u krivičnom pravu sa obradom statističkih podataka izrečenih novčanih kazni u Federaciji Bosne i Hercegovine, tačnije u svih 10 kantona u periodu od 2020. godine do 2023. godine.

Očekivani rezultati ovog istraživanja su podizanje svijesti o postojanju i značaju naučne discipline, kao i dodatno nadograđivanje u naučnoj disciplini ekonomske analize prava, koja je nesporno dokazala da je itekako bitna za svakog pravnika. Nakon izvršene ekonomske analize novčane kazne u krivičnom pravu, sa aspekta ekonomske analize smatramo da bi se novčana kazna trebala češće primijenjivati u okviru zakonom dozvoljenog (sa posebnim akcentom na iscrpnu analizu svakog postupajućeg suca u konkretnom predmetu u pogledu izricanja kazne), budući da je kako smo već naveli ista jedina imovinska kazna koju predviđa zakonodavstvo, a smatramo da bi se i ekonomisti složili sa pomenutim jer se na isti način povećava državni budžet, a smanjuje se preopterećenost kazneno-popravnih domova i finansiranje istih iz budžeta, dok se sa pravne strane postavlja pitanje efikasnosti kaznene politike u Bosni i Hercegovini (Redžepović, 2025, 9-14), jer se izrečenom novčanom kaznom ne može u većoj mjeri ostvariti svrha kažnjavanja, kako je to na primjer moguće u slučaju kada se izrekne kazna zatvora. Također se smatra da bi ekonomska analiza prava mogla biti smjernica sucima i zakonodavcima u odgovoru na pitanje koja od više pravnih normi bi bila najučinkovitija za postizanje tog cilja (Barišić, 2016, 12).

1. EKONOMSKA ANALIZA PRAVA

Da bi se pristupilo ekonomskoj analizi novčane kazne u krivičnom pravu, prevashodno je potrebno definirati pojam ekonomske analize prava. Povezivanjem ekonomskog načina razmišljanja i pravne teorije došlo je do nastanka nove naučne discipline – *Prava i ekonomije*, koje je kasnije prerasla u Ekonomsku analizu prava (Nikolajev, 2020, 16). Ekonomska analiza prava predstavlja disciplinu koja koristi ekonomske teorije i metode kako bi predvidjela utjecaj pravnih sankcija na ponašanje, pri čemu ekonomisti sankcije tretiraju kao cijene, pretpostavljajući da će ljudi na sankcije reagirati slično kako reaguju na cijene (Barković Bojanić, 2009, 116-117). Naprijed navedena definicija se tumači ekonomskim zakonom ponude i potražnje (što su cijene ponuđenih dobara više, potražnja za tim dobrima je manja), koji se može primijeniti na pravo (što su strožije pravne sankcije, manje će se činiti krivična djela), te kao takva, ova

disciplina koristi matematički precizne teorije (npr. teorija cijena, teorija igara) i empirijski čvrste metode (statistika i ekonometrija) za analizu utjecaja cijena, tj. sankcija na ponašanje (Barković Bojanić, 2009, 116-117). Osnovna zadaća ekonomske analize prava je pronaći odgovore na dva pitanja o pravnim normama (Kaplow & Shawell, 2002, 1666) i to:

1. Kakvi su učinci pravnih propisa na ponašanje relevantnih aktera?
2. Jesu li ovi učinci pravnih pravila društveno prihvatljivi?

Bitno je naglasiti da pravo nije samo sebi svrha, već ostvaruje društvenu vrijednost kroz davanje odgovora na praktične životne potrebe zajednice, pa time ostvaruje i funkciju uređenja cjelokupnog društveno-ekonomskog sistema (Imamović-Čizmić & Nikolajev, 2017, 371). Sam nastanak ekonomske analize prava se najčešće vezuje za Čikašku ekonomsku školu, a potrebno je naglasiti da se njegove prve naznake mogu pronaći još i prije 20. stoljeća, pa se tako s pravom može smatrati da je ekonomsko gledište na pravo (krivično) poteklo iz spisa Cesara Becarrie o krivičnom pravu, tačnije u njegovom djelu *On Crime and Punishment* (1764) u kojem, citirajući Montesquieua prema kojem je “svaka kazna koja ne proizlazi iz apsolutne potrebe tiranska” (Beccaria, 1983, 20), daje revolucionarni koncept sankcije koja ima represivnu funkciju (Imamović-Čizmić & Nikolajev, 2017, 372). Pored navedenog, značajnu ulogu su imali i Jeremy Bentham (ideje o preventivnom djelovanju pravnih sankcija), kao i Becker koji je napisao članak o krivičnom pravu (Imamović-Čizmić & Nikolajev, 2017, 372), što dovodi do nastanka tzv. Beckerovog modela (Becker, 1968, str. 169).

Navedena disciplina u Bosni i Hercegovini još uvijek nije dovoljno razvijena, ali imajući u vidu da je 2022. godine Bosni i Hercegovini dodijeljen status zemlje kandidatkinje za ulazak u Europsku uniju, pretpostavka je da će se pomenuta disciplina dodatno razvijati, te da će se svi mladi i budući pravници zainteresirati i proširivati svoja znanja iz naučne oblasti ekonomske analize prava.

2. NOVČANA KAZNA KAO INSTITUT KRIVIČNOG PRAVA

Novčana kazna je jedna od tri vrste kazni koje predviđa krivično zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine¹, te se jedina može izreći kao glavna i kao sporedna kazna. Svrha kažnjavanja² podrazumijeva ostvarenje generalne i specijalne prevencije, tačnije nastoji se: a) izraziti društvena osuda učinjenog krivičnog djela; b) utjecati na učinitelja da ubuduće ne čini krivična djela i nastoji se potaknuti njegovo prevaspitanje; c) utjecati na ostale da ne čine krivična djela;

¹ Član 41. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine. (Sl. novine FBiH, br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 i 31/2023).

² Član 42.

d) utjecati na svijest građana o pogibljenosti krivičnih djela i o pravednosti kažnjavanja učinitelja. Novčana kazna je jedina imovinska kazna u krivičnom sistemu Bosne i Hercegovine (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 109). Imovinska kazna vuče svoje korijene iz doba pretvaranja privatne osvete u kompoziciju, tj. otkupninu, te je istu država favorizirala jer je jedan dio naplaćenih sredstava pripadao njoj na ime posredovanja između oštećenog i učinitelja krivičnog djela, a drugi dio oštećenoj osobi (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 109). Kako je vrijeme odmicalo, naprijed navedeni dijelovi kompozicije su dobili samostalnost, tako da se prvi dio pretvorio u novčanu kaznu koja ima javnopravni karakter, a drugi dio u naknadu štete koja ima građanskopravni karakter, dok je u kasnijoj dobi nastala konfiskacija imovine kao nasilno oduzimanje imovinskih vrijednosti i prava, te i novčana kazna i konfiskacija spadaju u kazne koje su se veoma rano pojavile u krivičnom pravu i koje su se primjenjivale sve do XIX stoljeća (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 109), dok od Francuske revolucije gube fiskalni karakter, te se i njihova primjena sužava (Vešović, 1985, 25-45).

Novčana kazna se sastoji u obavezi osuđene osobe da u određenom roku uplati presudom određeni novčani iznos u korist države, gdje se između države i učinitelja krivičnog djela stvara obligacioni odnos, u kojem se država pojavljuje kao povjerilac, a učinitelj krivičnog djela kao dužnik (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 110). Kako je naprijed pomenuto, novčana kazna se može izreći kao glavna i kao sporedna kazna, gdje se kao glavna kazna može izreći kada je u krivičnom zakonu određena alternativno sa kaznom zatvora, dok se kao sporedna kazna može izreći kada je u zakonu kumulativno određena sa kaznom zatvora, ali i kada nije uopće propisana, ako je krivično djelo učinjeno iz koristoljublja (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 110). Prema Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine³, novčana kazna se izriče na dva načina i to u dnevnim iznosima (najmanje 5, a najviše 360 dnevnih iznosa, a ukoliko se radi o krivičnom djelu koje je učinjeno iz koristuljublja, tada opći maksimum novčane kazne iznosi najviše 1.500 dnevnih iznosa) i u određenom (fiksnoj) iznosu.

Iako zakonodavac ne predviđa i kaznu kratkotrajnog zatvora, ipak u dijelu koji se odnosi na izvršenje izrečene kazne zatvora u kratkom trajanju, predviđa niz specifičnih rješenja (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 93). Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine⁴ propisuje da će se izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine na zahtjev osuđene osobe zamijeniti novčanom kaznom koja se plaća u jednokratnom iznosu u roku do 30 dana, a izrečena kazna zatvora se zamjenjuje novčanom kaznom tako što se svaki dan izrečene kazne zatvora izjednačava sa jednim dnevnim iznosom novčane kazne ili sa 100,00 KM (ako se radi o novčanoj kazni u određenom iznosu). Ukoliko se na ovaj način utvrđena

³ Član 47.

⁴ Član 42a. i 43a

novčana kazna (supletorna novčana kazna) ne plati u određenom roku, sud bez odlaganja donosi odluku o efektivnom izvršenju izrečene kazne zatvora, a ukoliko se novčana kazna plati samo djelimično, tada se određuje izvršenje kazne zatvora srazmjerno iznosu novčane kazne koji nije plaćen (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 93).

U konkretnom slučaju, sa aspekta zaštite osnovnih ljudskih prava i temeljnih sloboda, postavlja se pitanje da li se radi o diskriminaciji? Diskriminacija je⁵ svako različito postupanje, uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditet, životna dob, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, polnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda u svim oblastima života. Iz zakonske definicije diskriminacije, može se ustanoviti da imovno stanje također potpada kao jedan od osnova različitog postupanja, gdje je očito da dolazi do zakonske kolizije između Zakona koji definiira sam pojam diskriminacije i jedan od osnova podvodi imovno stanje, a sa druge strane Zakona koji definiira mogućnost zamjene kazne zatvora novčanom kaznom. Dakle, nesporno je da zakonodavac predviđa mogućnost zamjene kazne zatvora novčanom kaznom, te ukoliko je osuđenom licu izrečena kazna zatvora u trajanju od jedne godine, a osuđeno lice je podnijelo pismeni zahtjev za zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom, sud će (jer se istom ne ostavlja mogućnost procjene da li osuđenom licu treba zamijeniti kaznu zatvora novčanom kaznom imajući u vidu postizanje svrhe kažnjavanja) donijeti odluku u skladu sa Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, da se kazna zatvora, na koju je osuđeno lice pravomoćnom odlukom nadležnog suda zamjenjuje se novčanom kaznom tako što se svaki dan izrečene kazne zatvora izjednačava sa 100,00 (stotinu) KM, pa ukoliko uzmemo primjer iz prakse, osuđeno lice se obavezuje da na ime novčane kazne jednokratno plati iznos od 36.500,00 (trideset šest hiljada i pet stotina konvertibilnih maraka) KM u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude⁶. Naprijed navedeni zahtjev mogu podnijeti isključivo osuđena lica koja su finansijski u mogućnosti da jednokratno plate cijenu "slobode", dok svim ostalim osuđenim licima koja nisu u finansijskoj mogućnosti da podnesu zahtjev za zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom, ne preostaje ništa drugo nego da određeni dio života provedu u kazneno-popravnom domu i to na teret svih poreskih obveznika koji im omogućavaju osnovne ljudske

⁵ U skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije. (Sl. glasnik BiH, broj: 59/09 i 66/16).

⁶ Presuda Kantonalnog suda u Tuzli, broj : 03 0 K 020554 23 Kv od 28.02.2023. godine.

potrepštine za vrijeme trajanja izdržavanja kazne zatvora u kazneno-popravnim domovima. Ukoliko promatramo sa ekonomske analize, povećavanjem budžeta se otvaraju mogućnosti da se taj novac rasporedi u neophodne državne fondove za razvoj države koji će omogućiti kvalitetniji život u Bosni i Hercegovini, dok se sa pravne strane postavlja pitanje efikasnosti svrhe kažnjavanja osuđenih lica ukoliko se vrši zamjena kazne zatvora novčanom kaznom, ali i (loše) kaznene politike koja ne pokušava prevenirati činjenje krivičnih djela.

3. EKONOMSKA ANALIZA NOVČANE KAZNE U KRIVIČNOM PRAVU

Da bi se bolje razumjela tema ovog rada, bilo je potrebno sistematično pristupiti analizi izrečenih novčanih kazni u periodu od 2020. godine do 2023. godine u Federaciji Bosne i Hercegovine i 10 kantona u okviru Federacije Bosne i Hercegovine. Za potrebe ovog rada korišteni su zvanični podaci koje jednom godišnje objavljuje Federalni zavod za statistiku⁷ i to za period od 2020. godine do 2023. godine, a koji provodi statističko istraživanje o pravosuđu na osnovu Zakona o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine⁸ i Plana provođenja stističkih istraživanja od interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine. Podaci koji su prikupljeni statističkim istraživanjima pružaju informacije (Kovačević, Lakić, 2) o počiniteljima krivičnih djela, grupi krivičnih djela vrsti odluke, izrečenoj sankciji i trajanju postupka, kao i privrednim trgovačkim sporovima (riješeni sporovi, teritorijalna pripadnost i djelatnost tužioca i tuženog)⁹. S obzirom na činjenicu da je glavna teza ovog rada ekonomska analiza novčane kazne u krivičnom pravu, prikazat će se samo statistički podaci izrečenih novčanih kazni u periodu od 2020. godine do 2023. godine i to za svih 10 kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Prema istraživanju o statistici pravosuđa (Federalni zavod za statistiku, 2021) u 2020. godini je izrečeno ukupno 272 novčanih kazni u Federaciji Bosne

⁷ Vršiti stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije koji se odnose na statistička istraživanja u Federaciji, a naročito na: prikupljanje, obradu i publikovanje statističkih podataka; utvrđivanje jedinstvene metodologije statističkih istraživanja; jedinstvene statističke standarde; razvijanje statističkog informacionog sistema kao dijela jedinstvenog sistema informiranja; uvođenje i vođenje administrativnih i statističkih registara (prostornih jedinica stanovništva, preduzeća, samostalnih radnji i dr.), evidencije propisane zakonom, razmjenjivanje statističkih podataka sa drugim državama i međunarodnim organizacijama proisteklih iz obaveza utvrđenih međunarodnim ugovorima i u skladu sa zakonom o državnom nivou kojim se uređuje ovo pitanje. Preuzeto sa : <https://fbihvlada.gov.ba/bs/federalni-zavod-za-statistiku>, 17.11.2024. godine.

⁸ ("Službene novine Federacije BiH", br. 63/03 i 9/09).

⁹ Federalni zavod za statistiku, statistički bilten broj 383/2024. Preuzeto sa : <https://docs.google.com/gview?url=http://fzs.ba/wp-content/uploads/2024/06/Statistika-pravosuda.pdf>, 17.11.2024. godine

i Hercegovine punoljetnim osobama osuđenim za krivična djela, od kojih je 12 izrečeno ženama koje su osuđene za krivična djela. Novčana kazna u iznosu:

- preko 1.000,00 KM je izrečena 69 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 2 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 8, od kojih 0 ženama; Posavski kanton 7, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 25, od kojih 2 ženama; Zeničko-dobojski kanton 4, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 6, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 6, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 4, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 2, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 3, od kojih 0 ženama; Kanton 10 4, od kojih 0 ženama),
- od 501,00 KM do 1.000,00 KM je izrečena 127 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 4 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 23, od kojih 1 ženama; Posavski kanton 14, od kojih 2 ženama; Tuzlanski kanton 32, od kojih 0 ženama; Zeničko-dobojski kanton 1, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 2, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 21, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 18, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 2, od kojih 1 ženama; Kanton Sarajevo 9, od kojih 0 ženama; Kanton 10 5, od kojih 0 ženama),
- od 251,00 KM do 500,00 KM je izrečena 74 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 6 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 22, od kojih 3 ženama; Posavski kanton 1, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 16, od kojih 1 ženama; Zeničko-dobojski kanton 6, od kojih 1 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 3, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 10, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 8, od kojih 1 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 0, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 7, od kojih 0 ženama; Kanton 10 1, od kojih 0 ženama),
- od 101,00 KM do 250,00 KM je izrečeno 2 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama (Tuzlanski kanton 1, od kojih 0 ženama, Kanton Sarajevo 1, od kojih 0 ženama),
- od 51,00 KM do 100,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama (Dakle u svih 10 kantona ukupan broj iznosi 0),
- do 50,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama.

Prema istraživanju o statistici pravosuđa (Federalni zavod za statistiku, 2022) u 2021. godini je izrečeno ukupno 253 novčane kazne u Federaciji Bosne i Hercegovine punoljetnim osobama osuđenim za krivična djela, od kojih je 10 izrečeno ženama koje su osuđene za krivična djela. Novčana kazna u iznosu:

- preko 1.000,00 KM je izrečena 62 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 1 izrečena ženama (Unsko-sanski kanton 10, od kojih 0 ženama; Posavski kanton 6, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 22, od kojih 0 ženama; Zeničko-dobojski kanton 3, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 7, od kojih 1 ženama; Srednjo-bosanski kanton 8, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 2, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 2, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 0, od kojih 0 ženama; Kanton 10 2, od kojih 0 ženama),
- od 501,00 KM do 1.000,00 KM je izrečena 105 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 6 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 21, od kojih 2 ženama; Posavski kanton 5, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 22, od kojih 1 ženama; Zeničko-dobojski kanton 6, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 10, od kojih 1 ženama; Srednjo-bosanski kanton 28, od kojih 1 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 13, od kojih 1 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 0, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 0, od kojih 0 ženama; Kanton 10 0, od kojih 0 ženama),
- od 251,00 KM do 500,00 KM je izrečena 85 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 3 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 36, od kojih 1 ženama; Posavski kanton 0, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 14, od kojih 1 ženama; Zeničko-dobojski kanton 6, od kojih 1 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 2, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 14, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 8, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 1, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 4, od kojih 0 ženama; Kanton 10 0, od kojih 0 ženama),
- od 101,00 KM do 250,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama,
- od 51,00 KM do 100,00 KM je izrečeno 1 punoljetnoj osobi osuđenoj za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama (Kanton Sarajevo 1, od kojih 0 ženama),
- do 50,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama.

Prema istraživanju o statistici pravosuđa (Federalni zavod za statistiku, 2023) u 2022. godini je izrečeno ukupno 289 novčanih kazni u Federaciji Bosne i Hercegovine punoljetnim osobama osuđenim za krivična djela, od kojih je 21 izrečena ženama koje su osuđene za krivična djela. Novčana kazna u iznosu:

- preko 1.000,00 KM je izrečena 79 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 4 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 13, od kojih 1 ženama; Posavski kanton 6, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 30, od kojih 0 ženama; Zeničko-dobojski kanton 5,

- od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 3, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 5, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 11, od kojih 2 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 1, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 3, od kojih 0 ženama; Kanton 10 1, od kojih 1 ženama),
- od 501,00 KM do 1.000,00 KM je izrečena 128 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 10 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 32, od kojih 3 ženama; Posavski kanton 7, od kojih 1 ženama; Tuzlanski kanton 31, od kojih 3 ženama; Zeničko-dobojski kanton 6, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 6, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 27, od kojih 3 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 12, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 1, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 5, od kojih 0 ženama; Kanton 10 1, od kojih 0 ženama),
 - od 251,00 KM do 500,00 KM je izrečena 81 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 7 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 18, od kojih 2 ženama; Posavski kanton 6, od kojih 1 ženama; Tuzlanski kanton 21, od kojih 0 ženama; Zeničko-dobojski kanton 7, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 5, od kojih 1 ženama; Srednjo-bosanski kanton 9, od kojih 3 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 9, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 0, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 6, od kojih 0 ženama; Kanton 10 0, od kojih 0 ženama),
 - od 101,00 KM do 250,00 KM je izrečeno 1 punoljetnoj osobi osuđenoj za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama (Hercegovačko-neretvanski kanton 1, od kojih 0 ženama)
 - od 51,00 KM do 100,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama (Dakle u svih 10 kantona ukupan broj iznosi 0),
 - do 50,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama.

Prema istraživanju o statistici pravosuđa (Federalni zavod za statistiku, 2024) u 2023. godini je izrečeno ukupno 285 novčanih kazni u Federaciji Bosne i Hercegovine punoljetnim osobama osuđenim za krivična djela, od kojih je 22 izrečeno ženama koje su osuđene za krivična djela. Novčana kazna u iznosu:

- preko 1.000,00 KM je izrečena 109 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 2 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 4, od kojih 0 ženama; Posavski kanton 6, od kojih 0 ženama; Tuzlanski kanton 24, od kojih 0 ženama; Zeničko-dobojski kanton 8, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 16, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 15, od kojih 0 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 23, od kojih 2 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 4, od

- kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 8, od kojih 0 ženama; Kanton 10 1, od kojih 0 ženama),
- od 501,00 KM do 1.000,00 KM je izrečena 106 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 7 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 14, od kojih 1 ženama; Posavski kanton 4, od kojih 3 ženama; Tuzlanski kanton 21, od kojih 0 ženama; Zeničko-dobojski kanton 8, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 2, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 32, od kojih 2 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 21, od kojih 1 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 1, od kojih 0 ženama; Kanton Sarajevo 3, od kojih 0 ženama; Kanton 10 0, od kojih 0 ženama),
 - od 251,00 KM do 500,00 KM je izrečena 68 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 12 izrečeno ženama (Unsko-sanski kanton 28, od kojih 5 ženama; Posavski kanton 4, od kojih 2 ženama; Tuzlanski kanton 9, od kojih 2 ženama; Zeničko-dobojski kanton 3, od kojih 0 ženama; Bosansko-podrinjski kanton 0, od kojih 0 ženama; Srednjo-bosanski kanton 9, od kojih 1 ženama; Hercegovačko-neretvanski kanton 11, od kojih 0 ženama; Zapadno-hercegovački kanton 2, od kojih 2 ženama; Kanton Sarajevo 1, od kojih 0 ženama; Kanton 10 1, od kojih 0 ženama),
 - od 101,00 KM do 250,00 KM je izrečeno 2 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 1 izrečena ženama (Tuzlanski kanton 1, od kojih 1 ženama, Zeničko-dobojski kanton 1, od kojih 0 ženama),
 - od 51,00 KM do 100,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama (Dakle u svih 10 kantona ukupan broj iznosi 0),
 - do 50,00 KM je izrečeno 0 punoljetnih osoba osuđenih za krivična djela, od kojih je 0 izrečeno ženama.

Iz naprijed navedene analize za koju moramo naglasiti da nije detaljna jer ne sadrži konkretne podatke za koja krivična djela je izrečena novčana kazna, proizilazi da se u periodu od 2020. godine do 2023. godine izricao vrlo sličan broj novčanih kazni, gdje je na primjer identično stanje za izrečene novčane kazne do 50,00 KM za svaku godinu (0 novčanih kazni do 50,00 KM). Najveći broj novčanih kazni u periodu od 2020. godine do 2023. godine se izricao u rasponu od 501,00 KM do 1.000,00 KM (gdje je u 2020. godini izrečeno 127 novčanih kazni, u 2021. godini 105 novčanih kazni, u 2022. godini izrečeno 128 novčanih kazni i u 2023. godini izrečeno 106 novčanih kazni), što sa ekonomske analize nije zadovoljavajući broj izrečenih novčanih kazni, posebno jer se ne pribjegava izricanju novčanih kazni u većem iznosu (iako zakon daje više mogućnosti). Posebno naglašavamo da nema podataka niti koliko je izrečenih kazni u iznosu od 1.000,00 KM, jer postoji velika mogućnost da je izrečen minimum iz ove

skupine, dakle 501,00 KM svakoj osuđenoj osobi, pa je i naša analiza u okviru datih mogućnosti i objavljenih statističkih podataka. Svakako smatramo da bi se novčana kazna trebala u još većem broju izricati, naravno, za lakša krivična djela, kako bi se smanjila preopterećenost kazneno-popravnih domova a kako bi se budžet povećavao, te kako bi se vršio pritisak na finansijsku moć osuđenih lica, ali se postavlja pitanje u konačnici da li se izricanjem novčane kazne može ostvariti svrha kažnjavanja, dakle i generalna i specijalna prevencija ? Sama činjenica da se iz godine u godinu ne smanjuje broj osuđenih lica za krivična djela predviđena Zakonima Bosne i Hercegovine, pa samim tim ni broj izrečenih kazni, dolazi se do zaključka da je kaznene politika u Bosni i Hercegovini loša, da se ne djeluje preventivno na buduće počinioce krivičnih djela, dakle svrha kažnjavanja se ne ostvaruje.

U kontekstu zamjene kazne zatvora novčanom kaznom smatramo da je kaznena politika neefikasna, i neadekvatna, te smo mišljenja da se trebaju izmijeniti zakonske odredbe, gdje sudovi ne bi bili primorani da na svaki podnesen zahtjev za zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom, moraju donijeti odluku u korist osuđenog lica, već da se u svakom konkretnom slučaju procjenjuje da li je zaista efikasno da se zamijeni kazna zatvora novčanom kaznom, jer je očigledno da se ovakvom kaznenom politikom ne ostvaruje svrha kažnjavanja, budući da svakom osuđenom licu koje je dobrog imovnog statusa nije od velikog značaja i utjecaja što svoju „slobodu“ plaća, pa se samim tim podstiče na recidivizam jer je finansijska moć zamjene kazne zatvora novčanom kaznom prekoračila svaku normalnu granicu. Svjesni smo bosanskohercegovačkog pravosuđa koje i kada izrekne kaznu osuđenom licu za krivično djelo, češće pribjegava zakonskom minimumu utvrđene kazne nego njegovom maksimumu. Također se postavlja pitanje da li je u cilju reforme krivičnog pravosuđa u Bosni i Hercegovini i napredovanja na putu ka pristupu Europskoj uniji potrebno ukinuti mogućnost zamjene kazne zatvora novčanom kaznom (s obzirom da npr. Zakonodavstvo Republike Hrvatske ne predviđa pomenutu mogućnost).

NEUSTAVNA ODREDBA KRIVIČNOG ZAKONIKA RS O ZAMJENI ZATVORSKE KAZNE NOVČANOM KAZNOM

Ustavni sud Republike Srpske održao je u Banjoj Luci 328. sjednicu 24. septembra 2025. godine na kojoj je, u skladu sa Ustavom utvrđenim nadležnostima, odlučivao o saglasnosti zakona, propisa i opštih akata sa Ustavom, odnosno o saglasnosti propisa i opštih akata sa zakonima Republike Srpske, kao i o pitanjima koja su u vezi sa redovnim poslovanjem Ustavnog suda.

Ustavni sud je usvojio odluku u predmetu broj U-77/24 da odredba člana 46a. stav 3. Krivičnog zakonika Republike Srpske, kojom je propisano da će se izrečena kazna zatvora koja ne prelazi jednu godinu na zahtjev osuđenog zamijeniti

novčanom kaznom, nije u saglasnosti sa Ustavom Republike Srpske. Ustavni sud je ocijenio da ovakvo propisivanje ne ostavlja dispoziciju sudu da, zavisno od konkretnih okolnosti i činjenica u predmetu, i, u vezi s tim, shodno slobodnom sudijskom uvjerenju postupajućeg sudije, odluči da li će usvojiti zahtjev. Prema zakonskom načelu pravednosti i srazmjernosti, kazne i druge krivičnopravne sankcije koje se izriču učinioциma krivičnih djela treba da odgovaraju prirodi i težini izvršenog krivičnog djela, stepenu krivične odgovornosti, okolnostima pod kojima je djelo izvršeno i ličnosti učinioца.

Ustavni sud smatra da se radi o brojnim objektivnim i subjektivnim elementima koje krivični sud mora uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne. Ustavni sud je ocijenio da se u slučaju zamjene kazne zatvora novčanom kaznom na način kako je to propisano osporenom normom, dovodi u pitanje realizacija principa individualizacije kazne, odnosno odredbe predmetnog zakonika koje definišu svrhu kanjavanja, što je suprotno načenu vladavine prava, jer isto dovodi do pravne nesigurnosti i pravne neizvjesnosti u primjeni prava.

Sud je ocijenio da osporeno propisivanje nije u saglasnosti ni sa ustavnim načelom ravnopravnosti i jednakosti građana pred zakonom. Obzirom da je novčana kazna sankcija imovinskog karaktera, ovakvim propisivanjem su, po ocjeni Ustavnog suda, osuđena lica dobrog materijalnog stanja, koja mogu platiti novčanu kaznu umjesto izdržavanja kazne zatvora, stavljena u privilegovan položaj u odnosu na osuđene koji su lošeg ili slabijeg imovinskog stanja, zbog čega nisu u mogućnosti da traže zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom. Osporena odredba dovodi do različitog tretiranja osuđenih lica koja se nalaze u istoj pravnoj situaciji samo po osnovu imovinskog stanja, što po ocjeni Suda "ne predstavlja objektivan i razuman kriterijum za ovakvo propisivanje, te istovremeno ne ukazuje na postojanje legitimnog cilja za ovakvo razlikovanje".¹⁰

Narodna skupština Republike Srpske 18. decembra 2025. godine usvojila je izmjene Krivičnog zakonika kojima se ukida automatska zamjena kazne zatvora do godinu dana novčanom i određuje da će o zamjeni sud odlučivati u svakom predmetu posebno.¹¹

¹⁰ Саопштење за јавност са 328. сједнице Уставног суда Републике Српске. Уставни суд Републике Српске. Dostupno na: <https://www.ustavnisud.org/Doc.aspx?cat=12&subcat=27&id=894&lang=cir&tekst=2695>. Datum pristupa: 09.02.2026. godine

¹¹ Odredbe člana 46a stav 3. Krivičnog zakonika Republike Srpske ("Sl. glasnik RS", br. 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021, 73/2023, "Sl. glasnik BiH", br. 9/2024 - odluka US BiH, "Sl. glasnik RS" 105/2024 - odluka US, 19/2025, "Sl. glasnik BiH", br. 14/2025 - odluka US BiH i "Sl. glasnik RS", br. 31/2025) prestale su da važe na osnovu Odluke US Republike Srpske broj U-77/24 od 24. septembra 2025. godine, objavljene u "Sl. glasniku RS", br. 85/2025 od 1. oktobra 2025. godine.

ZAKLJUČAK

Novčana kazna jedna od tri vrste kazni koje predviđa bosanskohercegovačko pravo, te je kao takva jedina imovinska kazna, koja ima širok dijapazon primjene, od građanskog, prekršajnog, do krivičnog i izvršnog prava. U ovom radu smo analizirale ekonomsku analizu novčane kazne u krivičnom pravu, shodno sklonostima za daljim naučnim napredovanjem u krivičnom pravu. Detaljno su izanalizirane izrečene novčane kazne osuđenim licima za počinjena krivična djela u periodu od 2020. godine do 2023. godine, iz koje analize se nesporno može utvrditi da se najviše izriču novčane kazne u iznosu od 501,00 KM do 1.000,00 KM (ali se isto tako iz pomenute analize ne može ustanoviti koji je broj izrečenih kazni u iznosu od 1.000,00 KM, s obzirom da je notorna činjenica u bosanskohercegovačkom pravosuđu da se pribjegava izricanju sve manjih iznosa novčanih kazni), te da je u analiziranom periodu otprilike bio isti broj izrečenih novčanih kazni u Federaciji Bosne i Hercegovine, tačnije svih 10 kantona (gdje je u 2020. godini izrečeno 127 novčanih kazni, u 2021. godini 105 novčanih kazni, u 2022. godini izrečeno 128 novčanih kazni i u 2023. godini izrečeno 106 novčanih kazni). Iz pomenute analize se može ustanoviti da bi sudovi u većoj mjeri trebali izricati novčane kazne, naravno kada im zakon daje takvu mogućnost, s obzirom da se izricanjem novčanih kazni ostvaruje društveno blagostanje, utječe se na finansijsku moć osuđenih lica, a u konačnici se smanjuje preopterećenost kazneno-popravnih domova širom Bosne i Hercegovine i ne troše se resursi na osuđenike i njihove osnovne potrebe koje treba zadovoljiti tokom izdržavanja kazne zatvora, ali se ni ne treba pod svaku cijenu izricati novčana kazna, budući da se postavlja pitanje ostvarivanja svrhe kažnjavanja, generalne i specijalne prevencije. U pogledu instituta zamjene kazne zatvora novčanom kaznom, nažalost ne postoje statistički podaci koji su dostupni za naprijed navedeni period, te je analiza u tom pravcu oskudna i neiscrpna, ali smatramo da bi se trebala izvršiti reforma kako bi se sudovima kao što je to usvojeno u RS dala mogućnost da odobre ili ne odobre zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom, prema kriterijima koji bi se ranije ustanovili, a posebno imajući u vidu ostvarenje svrhe kažnjavanja, tj. generalne i specijalne prevencije, te koja je vjerovatnoća da dođe do recidivizma. Nesporno je da je kaznena politika u Bosni i Hercegovini itekako loša, pa se postavlja pitanje da li se uopće može ostvariti svrha novčane kazne, a i generalno svrha kažnjavanja u Bosni i Hercegovini?

LITERATURA

1. Barišić, M. (2016). *Ekonomska analiza novčane kazne* (diplomski rad). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek.
2. Barković Bojanić, I. (2009). Ekonomska analiza prava: mogućnosti i ograničenja. U *Pravnom vjesniku Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, br. 2, str. 116-117.
3. Beccaria, C. (1983). *Of the Right to Punish*, dio 2, An Essay on Crimes & Punishments. Online Library of Liberty.
4. Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. U *Journal of Political Economy*, no. 76, (2), str. 169–217.
5. Federalni zavod za statistiku. (2021). *Statistika pravosuđa za 2020. godinu*.
6. Federalni zavod za statistiku. (2022). *Statistika pravosuđa za 2021. godinu*.
7. Federalni zavod za statistiku. (2023). *Statistika pravosuđa za 2022. godinu*.
8. Federalni zavod za statistiku. (2024). *Statistika pravosuđa za 2023. godinu*.
9. Imamović-Čizmić, K. & Nikolajev, A. (2017). Ekonomski instituti u krivičnom pravu. U *Godišnjaku Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LX, str. 371-386.
10. Kaplow, L. & Shawell, S. (2002). *Economic Analysis of Law*. Harvard Law School and National Bureau of Economic Research.
11. Kovačević, Z. & Lakić, Z. (2025). Informisanje i izvještavanje u policijskim agencijama. Objavljeno u: ZIS Journal, izdanje 2, godina 5. DOI: 10.70329/2744-2403.2025.5.10.6
Dostupno na: <https://zisjournal.com/informisanje-i-izvjestavanje-u-policijskim-agencijama/>.

Datum pristupa: 21.04.2026. godine.

12. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine. (Sl. novine FBiH, br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 i 31/2023).
13. Krivični zakonik Republike Srpske. ("Sl. glasnik RS", br. 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021, 73/2023, "Sl. glasnik BiH", br. 9/2024 - odluka US BiH, "Sl. glasnik RS" 105/2024 - odluka US, 19/2025, "Sl. glasnik BiH", br. 14/2025 - odluka US BiH i "Sl. glasnik RS", br. 31/2025, 85/2025 - odluka US i 25/2026).
14. Nikolajev, A. (2020). *Uvod u ekonomsku analizu prava s teorijskim konceptima i ekonomskim principima u pravu*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
15. Petrović, B., Jovašević, D. & Ferhatović, A. (2016). *Krivično pravo II (Saučesništvo, krivične sankcije i posebni dio)*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
16. Presuda Kantonalnog suda u Tuzli, broj : 03 0 K 020554 23 Kv od 28.02.2023. godine.
17. Redžepović, A. (2025.) Efikasnost krivičnih postupaka. Objavljeno u: ZIS Journal, izdanje 2, godina 5. DOI: <https://doi.org/10.70329/2744-2403.2025.5.10.2>

Dostupno na: <https://zisjournal.com/efikasnost-krivicnih-postupaka/>.

Datum pristupa: 21.04.2026. godine.

18. *Саопштење за јавност са 328. сједнице Уставног суда Републике Српске. Уставни суд Републике Српске.*

Dostupno na:

<https://www.ustavnisud.org/Doc.aspx?cat=12&subcat=27&id=894&lang=cir&tekst=2695>.

Datum pristupa: 09.02.2026. godine.

19. Vešović, M. (1985). Prilog rješavanju pitanja regulisanja novčane kazne u našem krivičnom zakonodavstvu. U *Godišnjaku Pravnog fakulteta u Sarajevu*, str. 25-45.
20. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine. *Federalni zavod za statistiku*.
Preuzeto sa: <https://fbihvlada.gov.ba/bs/federalni-zavod-za-statistiku>.
Datum pristupa: 19.11.2025. godine.
21. Zakon o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine. ("Službene novine Federacije BiH", br. 63/03 i 9/09).
22. Zakon o zabrani diskriminacije. (Sl. glasnik BiH, broj: 59/09 i 66/16).

***ECONOMIC ANALYSIS OF MONETARY FINES IN
CRIMINAL LEGISLATION STATISTICAL INDICATORS IN
THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AND
THE CONSTITUTIONAL-LEGAL ASSESSMENT OF THE
SUBSTITUTION MECHANISM IN REPUBLIKA SRPSKA***

DOI: 10.70329/2744-2403.2026.6.11.8

Review Scientific Paper

Čuljević Ilda, MA iur.

Gurda Ena, MA iur.

Abstract

*A popular, yet fundamental question among the general public is whether there is any connection between economics and law. Among legal scholars, another question is often raised: why do economists attempt to intervene in the field of law? In order to understand the importance of the economic analysis of law, it is necessary to study this discipline thoroughly and systematically, as it is of crucial significance to both economists and lawyers. The economic analysis of law traces its origins to a period prior to the 20th century and, according to Kaplow and Shavell, seeks to answer two key questions regarding legal norms. For the purposes of this research paper, an economic analysis of monetary fines in criminal law has been conducted. Monetary fines represent one of the three types of penalties prescribed by the criminal legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina (while it can generally be stated that monetary fines are *npedьcmomпene* within the criminal legislation of Bosnia and Herzegovina, this paper specifically focuses on the legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina, as well as on an analysis of imposed monetary fines in the period from 2020 to 2023 across all ten cantons). They also constitute the only form of pecuniary penalty provided for under the legislation.*

Keywords: *economics, law, monetary penalty, legal framework*

INTRODUCTION

From the perspective of the economic analysis of law, an interesting but in recent times increasingly overused institute of criminal law is the possibility of substituting a prison sentence with a monetary fine (as provided by the criminal legislation in Bosnia and Herzegovina), in cases where a custodial sentence of up to one year has been imposed on a convicted person, and upon the request of the convicted individual. This mechanism ensures additional revenue for the state budget and reduces overcrowding in correctional facilities. However, from a legal standpoint, it raises the question of the effectiveness of replacing imprisonment with a monetary fine, given that there is a higher risk of recidivism, as such substitution does not fully achieve the purpose of punishment, neither general nor special prevention.

The above is important because economists tend to treat sanctions as prices; therefore, it is assumed that individuals will behave in a socially acceptable manner and will avoid entering “grey zones,” meaning they will not commit criminal offences that result in sanctions, while at the same time the state budget will increase.

In addressing this topic, the following methods were used:

The dogmatic-normative method, which presents the normative framework regulating monetary fines as one of the three types of penalties prescribed by the criminal legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina.

The historical method, which analyses the origin and development of the economic analysis of law from its beginnings.

Meta-analysis of aggregated data, used to analyse the practical application of imposed monetary fines in the Federation of Bosnia and Herzegovina and all ten cantons within the Federation for the period from 2020 to 2023.

The research questions addressed are:

In what way are economics and law interconnected?

What is law attempting to achieve?

What is the legal framework of monetary fines?

How does the imposition of monetary fines affect convicted persons in the context of economic analysis of law?

Is the purpose of punishment achieved through the imposition of monetary fines in the Federation of Bosnia and Herzegovina?

From the perspective of economic analysis of law, should monetary fines be imposed more frequently than is currently the case in the Federation of Bosnia and Herzegovina?

What is the purpose of monetary fines from the standpoint of economic analysis of law?

Is there discrimination in relation to the financial capacity of convicted persons in the context of substituting imprisonment with a monetary fine?

The paper consists of three parts. The first part discusses the concept of economic analysis of law, as well as a brief historical overview of its development. The second part examines the institute of monetary fines in the criminal law of Bosnia and Herzegovina, with special emphasis on the positive legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The third part provides an economic analysis of monetary fines in criminal law, including statistical data on imposed fines in the Federation of Bosnia and Herzegovina, specifically across all ten cantons, in the period from 2020 to 2023.

The expected results of this research include raising awareness of the existence and importance of this scientific discipline, as well as further contributing to the development of economic analysis of law, which has undeniably proven to be highly significant for every legal professional. After conducting the economic analysis of monetary fines in criminal law, from an economic standpoint it is concluded that monetary fines should be applied more frequently within the limits allowed by law (with particular emphasis on a thorough analysis by the presiding judge in each individual case when determining the sentence). Since it is, as already stated, the only pecuniary penalty provided for by the legislation, economists would likely agree that this approach increases state revenue while reducing prison overcrowding and the associated budgetary costs of maintaining correctional institutions.

From a legal perspective, however, the issue remains the effectiveness of criminal policy in Bosnia and Herzegovina (Redžepović, 2025, 9–14), as the imposition of monetary fines alone does not, to a greater extent, achieve the purpose of punishment, as is more effectively possible in the case of imprisonment. It is also argued that economic analysis of law could serve as a guideline for judges and legislators in determining which of several legal norms would be most effective in achieving a given objective (Barišić, 2016, 12).

2. ECONOMIC ANALYSIS OF LAW

In order to approach the economic analysis of monetary fines in criminal law, it is first necessary to define the concept of economic analysis of law. By combining economic ways of thinking with legal theory, a new scientific discipline emerged—Law and Economics—which later developed into Economic Analysis of Law (Nikolajev, 2020, 16). Economic analysis of law is a discipline that uses economic theories and methods to predict the impact of legal sanctions on behaviour, where economists treat sanctions as prices, assuming that individuals respond to sanctions in a similar way as they respond to prices (Barković Bojanić, 2009, 116–117).

The above definition is interpreted through the economic law of supply and demand (the higher the price of goods, the lower the demand for those goods), which can also be applied to law (the stricter the legal sanctions, the fewer criminal offences will be committed). As such, this discipline uses mathematically precise theories (e.g., price theory, game theory) and empirically grounded methods (statistics and econometrics) to analyse the impact of prices, i.e., sanctions, on behaviour (Barković Bojanić, 2009, 116–117).

The fundamental task of economic analysis of law is to answer two key questions regarding legal norms (Kaplou & Shavell, 2002, 1666):

1. What are the effects of legal rules on the behaviour of relevant actors?
2. Are these effects of legal rules socially desirable?

It is important to emphasize that law is not an end in itself, but rather achieves social value by addressing the practical needs of the community, thereby fulfilling the function of regulating the entire socio-economic system (Imamović-Čizmić & Nikolajev, 2017, 371).

The origin of economic analysis of law is most commonly associated with the Chicago School of Economics. However, its earliest traces can be found even before the 20th century. Thus, it can rightly be argued that the economic perspective on (criminal) law originates from the writings of Cesare Beccaria on criminal law, particularly in his work *On Crimes and Punishments* (1764), in which, quoting Montesquieu—according to whom “any punishment which does not arise from absolute necessity is tyrannical” (Beccaria, 1983, 20)—he introduces a revolutionary concept of sanction with a repressive function (Imamović-Čizmić & Nikolajev, 2017, 372).

In addition, Jeremy Bentham played a significant role with his ideas on the preventive function of legal sanctions, as did Gary Becker, who wrote a seminal article on criminal law (Imamović-Čizmić & Nikolajev, 2017, 372), which led to the development of the so-called Becker model (Becker, 1968, p. 169).

This discipline is still not sufficiently developed in Bosnia and Herzegovina; however, given that the country was granted candidate status for membership in the European Union in 2022, it is expected that this field will further develop and that young and future legal professionals will increasingly become interested in and expand their knowledge of the scientific field of economic analysis of law.

4. MONETARY FINE AS AN INSTITUTE OF CRIMINAL LAW

A monetary fine is one of the three types of penalties prescribed by the criminal legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina. It is also the only sanction that can be imposed both as a principal and as an accessory penalty. The purpose of punishment involves achieving general and special prevention, namely: a) expressing social condemnation of the committed criminal offence; b) influencing the offender to refrain from committing criminal offences in the future and encouraging their rehabilitation; c) influencing others not to commit criminal offences; and d) raising public awareness of the danger of criminal offences and the fairness of punishing offenders.

A monetary fine is the only property-related penalty in the criminal system of Bosnia and Herzegovina (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 109). Property penalties originate from the period of transformation of private vengeance into composition, i.e., compensation. The state favoured this system because part of the collected amount belonged to it as compensation for mediation between the victim and the offender, while another part belonged to the victim (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 109). Over time, these components of composition became independent: the first part developed into a monetary fine of public-law character, while the second part became civil-law compensation for damages. Later, confiscation of property emerged as a form of forced seizure of assets and rights. Both monetary fines and confiscation belong to sanctions that appeared very early in criminal law and were applied until the 19th century (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 109). Since the French Revolution, however, they have lost their fiscal character and their application has been significantly narrowed (Vešović, 1985, 25–45).

A monetary fine consists of the obligation of the convicted person to pay a certain amount of money, determined by the court judgment, within a specified period, in favour of the state. In this way, an obligatory legal relationship is established

between the state and the offender, where the state appears as the creditor and the offender as the debtor (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 110).

As previously mentioned, a monetary fine can be imposed as a principal or an accessory penalty. It is imposed as a principal penalty when prescribed alternatively with imprisonment, while it is imposed as an accessory penalty when prescribed cumulatively with imprisonment, and also when it is not prescribed at all, if the criminal offence was committed for gain (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 110).

According to the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina, a monetary fine is imposed in two ways: in daily amounts (a minimum of 5 and a maximum of 360 daily units, while for offences committed for gain the general maximum is up to 1,500 daily units), and in a fixed amount.

Although the legislator does not prescribe short-term imprisonment as a separate sanction, it does provide specific solutions regarding the execution of short custodial sentences (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 93). The Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina stipulates that a prison sentence of up to one year may, upon request of the convicted person, be replaced by a monetary fine payable in a lump sum within 30 days. In such cases, each day of imprisonment is equated with one daily fine unit or with 100 BAM (if the fine is expressed as a fixed amount).

If the monetary fine determined in this way (substitute fine) is not paid within the prescribed period, the court will immediately order the enforcement of the prison sentence. If the fine is paid only partially, imprisonment is enforced proportionally to the unpaid amount (Petrović, Jovašević & Ferhatović, 2016, 93).

In this context, from the perspective of the protection of fundamental human rights and freedoms, the question arises whether this mechanism constitutes discrimination. Discrimination is defined as any different treatment, including exclusion, restriction, or preference based on real or assumed grounds against any person or group of persons, including those in relation to them, on the basis of race, colour, language, religion, ethnic affiliation, disability, age, national or social origin, connection with a national minority, political or other belief, property status, membership in a trade union or other association, education, social status, gender, sexual orientation, gender identity, sex characteristics, as well as any other circumstance that has the purpose or effect of preventing or impairing the recognition, enjoyment, or exercise of rights and freedoms on an equal basis in all areas of life.

From this legal definition, it can be observed that property status is also included as a possible ground of discrimination, which indicates a potential normative

conflict between the law defining discrimination and the provision allowing substitution of imprisonment with a monetary fine.

It is undisputed that the legislator provides for the possibility of replacing imprisonment with a monetary fine. If a prison sentence of up to one year has been imposed and the convicted person submits a written request for substitution, the court will—without discretionary assessment regarding the purpose of punishment—issue a decision in accordance with the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The prison sentence is then replaced so that each day of imprisonment is equated with 100 BAM. In practice, this may result in the convicted person being obliged to pay 36,500 BAM within 30 days of the final judgment.

Such requests can only be submitted by convicted persons who are financially able to pay the “price of freedom” in a lump sum. All other convicted persons who lack such financial capacity are left to serve their sentence in correctional institutions, while their maintenance is covered by taxpayers.

From an economic perspective, increasing budget revenues creates opportunities for investment in essential state funds aimed at improving overall societal development and quality of life in Bosnia and Herzegovina. From a legal standpoint, however, questions remain regarding the effectiveness of punishment when imprisonment is replaced by a monetary fine, as well as concerns about criminal policy that may insufficiently deter criminal behaviour.

5. ECONOMIC ANALYSIS OF MONETARY FINES IN CRIMINAL LAW

In order to better understand the topic of this paper, it was necessary to systematically analyse imposed monetary fines in the period from 2020 to 2023 in the Federation of Bosnia and Herzegovina and its ten cantons. For the purposes of this research, official data published annually by the Federal Office of Statistics were used for the period from 2020 to 2023. These statistics are produced through judicial statistical research conducted in accordance with the Law on Statistics in the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Plan for the Implementation of Statistical Surveys of Interest to the Federation of Bosnia and Herzegovina.

The collected statistical data provide information (Kovačević, Lakić, 2) on perpetrators of criminal offences, groups of criminal offences, types of decisions, imposed sanctions, and duration of proceedings, as well as on commercial disputes (resolved disputes, territorial jurisdiction, and activities of plaintiffs and defendants). Given that the main thesis of this paper is the economic analysis of monetary fines in criminal law, only statistical data on imposed monetary fines in

the period from 2020 to 2023 will be presented, covering all ten cantons of the Federation of Bosnia and Herzegovina.

According to the judicial statistics survey (Federal Office of Statistics, 2021), in 2020 a total of 272 monetary fines were imposed on adult persons convicted of criminal offences in the Federation of Bosnia and Herzegovina, of which 12 were imposed on women. Monetary fines were distributed as follows:

- over 1,000.00 BAM: 69 adults, including 2 women (by cantons listed accordingly),
- from 501.00 BAM to 1,000.00 BAM: 127 adults, including 4 women,
- from 251.00 BAM to 500.00 BAM: 74 adults, including 6 women,
- from 101.00 BAM to 250.00 BAM: 2 adults, no women,
- from 51.00 BAM to 100.00 BAM: 0,
- up to 50.00 BAM: 0.

In 2021, a total of 253 monetary fines were imposed, of which 10 were imposed on women:

- over 1,000.00 BAM: 62 cases,
- 501.00–1,000.00 BAM: 105 cases,
- 251.00–500.00 BAM: 85 cases,
- 101.00–250.00 BAM: 0,
- 51.00–100.00 BAM: 1 case,
- up to 50.00 BAM: 0.

In 2022, a total of 289 monetary fines were imposed, of which 21 were imposed on women:

- over 1,000.00 BAM: 79 cases,
- 501.00–1,000.00 BAM: 128 cases,
- 251.00–500.00 BAM: 81 cases,
- 101.00–250.00 BAM: 1 case,
- 51.00–100.00 BAM: 0,
- up to 50.00 BAM: 0.

In 2023, a total of 285 monetary fines were imposed, of which 22 were imposed on women:

- over 1,000.00 BAM: 109 cases,
- 501.00–1,000.00 BAM: 106 cases,
- 251.00–500.00 BAM: 68 cases,
- 101.00–250.00 BAM: 2 cases,

- 51.00–100.00 BAM: 0,
- up to 50.00 BAM: 0.

From the above analysis—which should be noted is not exhaustive, as it does not include detailed information on the specific criminal offences for which fines were imposed—it can be concluded that a relatively stable number of monetary fines was imposed during the period from 2020 to 2023. For example, the number of fines below 50.00 BAM remained consistently zero across all observed years.

The largest number of fines in this period was consistently imposed in the range of 501.00 BAM to 1,000.00 BAM, which in economic terms does not represent a satisfactory level of utilization of monetary fines, particularly given that higher statutory ranges are available but not sufficiently applied.

It is also important to emphasize that there is no precise data on how many fines were imposed at the upper or lower limit of each category, which limits the depth of the analysis. Nevertheless, it can be assumed that many fines may have been imposed closer to the minimum threshold (e.g., 501.00 BAM).

From an economic perspective, monetary fines should be imposed more frequently, especially for minor criminal offences, in order to reduce overcrowding in correctional institutions, increase budget revenues, and place greater financial pressure on offenders. However, this raises the question of whether monetary fines actually achieve the purpose of punishment, including both general and special prevention.

The fact that the number of convicted persons has not significantly decreased over the observed period suggests that criminal policy in Bosnia and Herzegovina is not sufficiently effective in achieving preventive goals. Consequently, the purpose of punishment is not being fully realized.

In the context of substituting imprisonment with monetary fines, it is considered that current criminal policy is inefficient and inadequate. Legislative amendments are proposed so that courts would not be obliged to automatically approve every request for substitution, but rather assess in each individual case whether such substitution is justified and effective.

It is evident that individuals of higher financial means can effectively “purchase their freedom,” which raises concerns regarding recidivism and the erosion of the preventive function of punishment. Given the tendency of courts to impose sentences closer to the statutory minimum rather than the maximum, the effectiveness of criminal sanctions is further weakened.

Finally, the question arises whether, in the process of criminal justice reform and Bosnia and Herzegovina's path toward European Union membership, the possibility of substituting imprisonment with monetary fines should be abolished, as is the case in some legal systems, such as the Republic of Croatia.

UNCONSTITUTIONAL PROVISION OF THE CRIMINAL CODE OF REPUBLIKA SRPSKA ON THE SUBSTITUTION OF A PRISON SENTENCE WITH A MONETARY FIN

The Constitutional Court of Republika Srpska held its 328th session in Banja Luka on 24 September 2025, in which, in accordance with its constitutionally defined competences, it decided on the conformity of laws, regulations, and general acts with the Constitution, as well as on the conformity of regulations and general acts with the laws of Republika Srpska, and on other matters related to its regular functioning.

In case No. U-77/24, the Constitutional Court adopted a decision finding that Article 46a, paragraph 3 of the Criminal Code of Republika Srpska, which stipulates that a prison sentence not exceeding one year shall be replaced by a monetary fine upon the request of the convicted person, is not in conformity with the Constitution of Republika Srpska.

The Court held that such a provision does not grant the court discretion to decide, depending on the specific circumstances and facts of the case, and in line with the free judicial conviction of the presiding judge, whether to grant or reject the request. According to the legal principles of fairness and proportionality, penalties and other criminal sanctions imposed on offenders must correspond to the nature and severity of the committed criminal offence, the degree of criminal responsibility, the circumstances under which the offence was committed, and the personality of the offender.

The Constitutional Court emphasized that these are numerous objective and subjective elements that the criminal court must take into account when determining a sentence. It further held that the substitution of imprisonment with a monetary fine, as regulated by the challenged provision, undermines the principle of individualized sentencing, as well as the provisions of the Criminal Code defining the purpose of punishment. This is contrary to the principle of the rule of law, as it leads to legal uncertainty and unpredictability in the application of law.

The Court also found that the contested provision is not in compliance with the constitutional principles of equality and equal protection before the law. Since a monetary fine is a sanction of a property nature, such regulation places convicted

persons of better financial standing, who are able to pay the fine instead of serving a prison sentence, in a privileged position compared to those of poorer financial status who are unable to request such substitution.

Accordingly, the provision leads to unequal treatment of convicted persons in the same legal situation solely on the basis of their financial status, which, in the Court's view, does not represent an objective and reasonable criterion for such differentiation and does not indicate the existence of a legitimate aim for such distinction.

Following this decision, the National Assembly of Republika Srpska, on 18 December 2025, adopted amendments to the Criminal Code abolishing the automatic substitution of prison sentences of up to one year with a monetary fine, and introduced a rule that courts shall decide on such substitution individually in each case.

CONCLUSION

A monetary fine is one of three types of penalties provided for in Bosnian-Herzegovinian law and, as such, represents the only property-based criminal sanction with a broad scope of application, ranging from civil and misdemeanour law to criminal and enforcement law. In this paper, we analysed the economic dimension of monetary fines in criminal law, in line with a broader academic interest in further scientific development within the field of criminal law.

A detailed analysis of imposed monetary fines on convicted persons for criminal offences in the period from 2020 to 2023 was conducted. From this analysis, it is evident that the most frequently imposed fines fall within the range of 501.00 BAM to 1,000.00 BAM. However, it should be noted that the precise distribution of fines at the upper limit (1,000.00 BAM) cannot be clearly determined, as it is a well-known characteristic of judicial practice in Bosnia and Herzegovina that courts often opt for lower monetary sanctions.

The analysis also shows that the number of imposed fines remained relatively stable throughout the observed period across all ten cantons of the Federation of Bosnia and Herzegovina. Specifically, 127 fines were imposed in 2020, 105 in 2021, 128 in 2022, and 106 in 2023.

Based on these findings, it can be concluded that courts should, where legally possible, impose monetary fines more frequently, as such sanctions contribute to social welfare, influence the financial capacity of offenders, and reduce overcrowding in correctional institutions, thereby lowering the costs associated

with maintaining inmates. However, monetary fines should not be imposed unconditionally, as this raises concerns regarding the achievement of the purpose of punishment, including general and special prevention.

With regard to the institute of substituting imprisonment with a monetary fine, there is unfortunately a lack of available statistical data for the observed period, which limits the depth of analysis in this segment. Nevertheless, it is considered that reform is necessary in order to grant courts discretion, similar to the solution adopted in Republika Srpska, to approve or reject such substitution based on predefined criteria, particularly taking into account the purpose of punishment, the likelihood of recidivism, and the overall effectiveness of criminal sanctions.

It is undeniable that criminal policy in Bosnia and Herzegovina is significantly deficient, which raises the fundamental question of whether the purpose of monetary fines—and more broadly, the purpose of punishment itself—can be effectively achieved within the current legal and practical framework in Bosnia and Herzegovina.

REFERENCES

23. Barišić, M. (2016). *Economic Analysis of Monetary Fines* (Bachelor's thesis). Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Law Osijek.
24. Barković Bojanić, I. (2009). Economic analysis of law: possibilities and limitations. *Pravni vjesnik*, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, No. 2, pp. 116–117.
25. Beccaria, C. (1983). Of the Right to Punish, Part 2, *An Essay on Crimes and Punishments*. Online Library of Liberty.
26. Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), pp. 169–217.
27. Federal Office of Statistics. (2021). *Judicial Statistics for 2020*.
28. Federal Office of Statistics. (2022). *Judicial Statistics for 2021*.
29. Federal Office of Statistics. (2023). *Judicial Statistics for 2022*.
30. Federal Office of Statistics. (2024). *Judicial Statistics for 2023*.
31. Imamović-Čizmić, K. & Nikolajev, A. (2017). Economic institutes in criminal law. *Yearbook of the Faculty of Law in Sarajevo*, LX, pp. 371–386.
32. Kaplow, L. & Shavell, S. (2002). *Economic Analysis of Law*. Harvard Law School and National Bureau of Economic Research.
33. Kovačević, Z. & Lakić, Z. (2025). Information and reporting in police agencies. *ZIS Journal*, Issue 2, Year 5. DOI: 10.70329/2744-2403.2025.5.10.6. Available at: <https://zisjournal.com/informisanje-i-izvjestavanje-u-policijskim-agencijama/> (Accessed: 21.04.2026).
34. Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina. Official Gazette of FBiH, Nos. 36/2003, 21/2004 (corr.), 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017, 31/2023.
35. Criminal Code of Republika Srpska. Official Gazette RS, Nos. 64/2017, 104/2018 (CC decision), 15/2021, 89/2021, 73/2023, etc.
36. Nikolajev, A. (2020). *Introduction to Economic Analysis of Law with Theoretical Concepts and Economic Principles in Law*. Sarajevo: Faculty of Law, University of Sarajevo.
37. Petrović, B., Jovašević, D. & Ferhatović, A. (2016). *Criminal Law II (Complicity, Criminal Sanctions and Special Part)*. Sarajevo: Faculty of Law, University of Sarajevo.
38. Judgment of the Cantonal Court in Tuzla, No. 03 0 K 020554 23 Kv, 28 February 2023.
39. Redžepović, A. (2025). Efficiency of criminal proceedings. *ZIS Journal*, Issue 2, Year 5. DOI: <https://doi.org/10.70329/2744-2403.2025.5.10.2>.

- Available at: <https://zisjournal.com/efikasnost-krivicnih-postupaka/> (Accessed: 21.04.2026).
40. Press Release from the 328th Session of the Constitutional Court of Republika Srpska. Available at: <https://www.ustavnisud.org/Doc.aspx?cat=12&subcat=27&id=894&lang=cir&tekst=2695> (Accessed: 09.02.2026).
41. Vešović, M. (1985). Contribution to the issue of regulating monetary fines in our criminal legislation. *Yearbook of the Faculty of Law in Sarajevo*, pp. 25–45.
42. Government of the Federation of Bosnia and Herzegovina. Federal Office of Statistics. Available at: <https://fbihvlada.gov.ba/bs/federalni-zavod-za-statistiku> (Accessed: 19.11.2025).
43. Law on Statistics in the Federation of Bosnia and Herzegovina. Official Gazette of FBiH, Nos. 63/03, 9/09.
44. Law on Prohibition of Discrimination. Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, Nos. 59/09, 66/16.